

OCHRANA VOJSK PŘED ZÁPALNÝMI PROSTŘEDKY

S rozvojem bojové techniky a způsobů jejího použití nabývá v soudobém boji stále větší význam ochrana vojsk před účinky zápalných prostředků a před požáry. Silné ničivé a psychologické účinky ohně již dávno vyvolávaly pozornost vojenských teoretiků, kteří se snažili využít ohně jako zbraně.

Na počátku druhé světové války měly všechny vyspělé země ve výzbroji různé zápalné prostředky. Nejvíce je používalo letectvo. Tak např. v polovině roku 1942 spojenci svrhli nejvíce leteckých zápalných pum na německá města a takřka úplně je zničili (DRESDEN, HAMBURG, KASEL). Podle amerického tisku svrhlo americké letectvo v Koreji na vojska a týlové objekty 200 000 pum plněných napalmem, což představuje 1/3 z celkového počtu svržených pum. Rozsáhlé použití zápalných prostředků bylo i ve Vietnamu. Koncem roku 1961 Američané zničili zápalnými prostředky více než 1000 vesnic. Zkušenosti, které získali Američané ve Vietnamu využil izraelský agresor ve válce proti arabským zemím v roce 1967. Napalmem způsobil 75 % z celkových arabských ztrát.

Z těchto příkladů je zřejmé, že armády agresivního bloku zemí NATO mohou v příští válce ve velké míře používat zápalných prostředků. Proto i ministr národní obrany ČSSR nařídil, aby vojska věnovala pozornost ochraně před zápalnými prostředky a prakticky zvládla v plném rozsahu ochranná opatření ve složitých bojových podmínkách.

Rozsah a vliv zápalných prostředků nepřítele

Podle názorů velení armád hlavních zemí NATO mohou tyto armády zápalných prostředků používat k plnění těchto úkolů:

- k ničení, vyřazení a demoralizaci živé síly protivníka,

— k ničení bojové techniky, materiálů a různých objektů,
— ke zřizování průchodů v terénu zamořeném otravnými látkami nebo bojovými biologickými prostředky,

- k osvětlování terénu při špatné viditelnosti,
- k vytváření polí zápalných fúgasů ve spojení s ženijními zátarasy,
- k podpoře vojsk ničících opěrné body protivníka,
- k zastírání činnosti útočných skupin,
- k vytvoření lesních požárů v prostoru rozmístění protivníka.

Ve značném rozsahu může nepřítel použít zápalných prostředků zejména při zahájení bojové činnosti bez použití ZHN.

Hlavním prostředkem k napadení vojsk zápalnými prostředky je letectvo. Jeden taktický stíhač s nákladem 9—11 zápalných nádrží může způsobit ztráty živé síle na ploše 1,1 až 4,4 ha. Roj strategických stíhačů (4 letouny) může vyřadit zápalnými látkami živou sílu na ploše 24 až 200 ha.

Vševojsková armáda se může setkat při vedení útočné operace s nepřítelem v hodnotě do jednoho armádního sboru. Orientačně můžeme předpokládat, že v obranném pásmu armádního sboru může působit až 75 taktických stíhacích bombardovacích letounů. Na základě zkušeností z bojové činnosti v Koreji a ve Vietnamu můžeme předpokládat, že nepřítel může pro použití zápalných prostředků vyčlenit 30—40 % letectva, které působí v obranném pásmu armádního sboru. Bojové úsilí taktických stíhačů při podpoře pozemních vojsk činí v první dny operace dva vzlety za den. Z toho vyplývá, že nepřítel může při přípravě a v průběhu prvního dne útoku použít v pásmu armády až 60 letounů, přičemž hlavní úsilí může soustředit proti svazku na směru hlavního úderu.

Letecké údery zápalnými prostředky mohou jít na pochodové proudy, na prostory soustředění vojsk a na bojová uskupení vojsk. K úderům zápalnými prostředky na letiště, základny, sklady a železniční dopravu může použít i strategického bombardovacího letectva. K dosažení většího efektu zvláště na živou sílu ukrytou v polních zařízeních, proti palebným postavením dělostřelectva a proti soustředění bojové techniky používá nepřítel zápalných prostředků v kombinaci s tříštivotrhavými pumami.

V obraně může nepřítel kromě letectva použít i přenosné ohňomety, zápalné prostředky dělostřelectva a ohňometné fúgasy. Při obraně zvláště opevněných osad mohou být jednotky zesíleny i ohňometnými tanky.

Vliv použití zápalných prostředků nepřítel hodnotíme s cílem určit ztráty na živé síle a bojové technice, možnosti vzniku požáru a jejich vliv na bojovou činnost vojsk, určit nebezpečné prostory a cesty k vyvedení jednotek.

Rozsah možného použití zápalných prostředků určujeme na základě zpráv vlastního průzkumu a informací nadřazeného štábu. Zprávy o nepřátelském použití zápalných prostředků získáváme od pozorovacích stanovišť všech druhů vojsk a průzkumných hlídek.

Po použití zápalných prostředků zjistíme nejdříve orientační rozměry zasažených prostorů. Údaje si upřesníme ze zpráv průzkumu.

Při hodnocení rozmístění a charakteru činnosti vojsk určujeme rozsah ženijního vybudování prostoru, tudíž i stupeň ochrany živé síly, množství a kvalitu cest pro vyvedení napadených jednotek.

Ztráty na živé síle a bojové technice mohou způsobit přímé i nepřímé účinky. V prostorech rozmístění nebo při bojové činnosti v osadách, lesích, neskližených polích a v prostorech se suchou trávou mohou zápalné prostředky vyvolat ohniska požárů, které způsobí nepřímé ztráty na živé síle, vyřazení bojové techniky a tím zpomalit tempo útočících vojsk.

Rozbor poznatků ukazuje, že největší ztráty při použití zápalných prostředků budou mít vojska za pochodu. V prostoru soustředění bude ztráta bojeschopnosti techniky následkem bezprostředního působení kousků hořící směsi mnohem menší v důsledku decentralizovaného rozmístění a využití ochranných vlastností terénu.

Velké nebezpečí hrozí vojskům při požárech, které nejčastěji vznikají a rychle se šíří v lesích a osadách. Při bojové činnosti ve velkých osadách má značný význam průchodnost vojsk úseky požárů. Při tom musíme počítat s tím, že při požárech vzniká dým, který vytváří nebezpečná pásma, kde viditelnost nepřevyšuje 10 m.

Při rozmístění vojsk v lesích musíme si odhadnout rychlost šíření požárů. Tato rychlost při závislosti na rychlosti větru bude různá. Např. při rychlosti větru 10 m/s se bude šířit požár po větru v lese rychlostí 360 m za hodinu.

Z rozboru možností letectva USA v použití zápalných prostředků vyplývá, že nepřítel může používat tyto prostředky ve značném rozsahu a do celé operační hloubky. Nejeftektivnějším prostředkem k zasažení živé síly a bojové techniky jsou zápalné nádrže a k vytvoření velkých prostorových požárů zápalné kazety.

Zvláště složitá situace může vzniknout při použití zápalných prostředků v lesích a osadách. Zde bude zachování bojeschopnosti vojsk závislé na včasné organizaci a přípravě ochranných opatření proti zápalným prostředkům a znalosti vojsk správně se chránit a vést boj s ohněm.

Ochranná opatření vojsk a týlových objektů před účinky zápalných prostředků

Ochrana vojsk před účinky zápalných prostředků je neoddelitelnou součástí zabezpečení bojové činnosti vojsk. Organizujeme ji současně s ochranou proti ZHN a zaměřujeme ji především na zachování bojeschopnosti hlavního uskupení. Organizují a řídí ji velitelé útvarů. Určují dobu přípravy a způsob použití sil a prostředků k odstranění následků vzniklých použitím zápalných prostředků, dále určují rozsah, pořadí a dobu vykonání protipožárních opatření.

Nejsložitější podmínkou pro organizaci ochranných opatření je vysoká aktivní činnost nepřátelského letectva, holý a rovinatý terén a existence velkých prostorů se snadno zápalnými předměty a porostem, jakož i suché a horké počasí.

Ochranná opatření rozpracováváme na základě zhodnocení nepřítelů, vlastních vojsk, terénu a počasí. Při hodnocení nepřítelů chceme znát vybavení jeho vojsk, především letectva zápalnými prostředky a způsoby jejich použití. Na základě těchto znalostí si určíme zámysl a možnosti nepřítelů v použití zápalných prostředků.

Při hodnocení vlastních vojsk musíme znát, jaké mají vojska bojové zkušenosti v ochraně před účinky zápalných prostředků a jak jsou v těchto otázkách vycvičena. Současně zhodnotíme, jak jsou zabezpečena prostředky pro boj s ohněm.

Terén v prostoru předpokládané bojové činnosti hodnotíme jak ulehčuje nebo ztěžuje ochranu vojsk.

Při hodnocení počasí stanovíme, jaký vliv mají teplota vzduchu, směr a rychlost větru a srážky na ochranu vojsk před účinky zápalných prostředků, na vznik a šíření požárů.

V souladu se závěry ze zhodnocení situace vydává velitel pokyny pro organizaci ochrany proti zápalným prostředkům, které obsahují:

- úkoly průzkumu a pozorovacího systému ke zjištění příprav nepřítele k použití zápalných prostředků;

- jaké jednotky vyčleňuje k ničení nepřátelských zápalných prostředků, jejich úkoly a způsob činnosti;

- pořadí a doba ochranných opatření;

- jaká opatření přijímá k výcviku vojsk a jednotek k ochraně proti zápalným prostředkům;

- jaké prostředky a síly budou vyčleněny k odstranění následků napadení zápalnými prostředky, pravděpodobné prostory a způsob činnosti těchto vyčleněných sil.

Na základě pokynů velitele organizuje štáb ve spolupráci s náčelníky druhů vojsk a služeb praktická opatření k ochraně proti zápalným prostředkům.

Štáb divize organizuje

- protipožární opatření,

- průzkum prostorů (ohnísek) požárů,

- varování vojsk o použití zápalných prostředků nepřítelem,

- odstraňování následků po použití zápalných prostředků,

- přípravu a využití jednotek pro likvidaci požárů,

- činnost vojsk v prostorech požárů,

- kontrolu plnění opatření ochrany vojsk před zápalnými prostředky.

Zástupce velitele pro týl

- určuje pořadí protioperačních opatření v prostorech činnosti týlových jednotek,

- zabezpečuje vojska předepsaným protipožárním materiálem,

- podílí se na vytváření a přípravě požárních skupin,

- organizuje impregnaci stanů a plachtovin,

- použije-li nepřítel zápalných prostředků, řídí odstraňování následků u týlu.

Zástupce velitele pro technické věci

- vybavuje bojové a dopravní prostředky ochrannými soupravami,

- organizuje odsun a opravy poškozené techniky.

Ženíjní náčelník

- předvídá vznik a šíření požárů,

- organizuje průzkum v prostorech požárů,

- řídí vybudování ženíjních zařízení na ochranu proti zápalným prostředkům,

- podílí se na výcviku a technickém vybavení požárních skupin,

- řídí impregnaci maskovacích ochranných prostředků,

- podílí se na odstraňování následků zápalných prostředků nepřítele.

Chemický náčelník

- podílí se na výcviku jednotek v ochraně proti zápalným prostředkům,
- zabezpečuje vojska individuálními ochrannými prostředky,
- podílí se na technickém vybavení požárních skupin.

Náčelník zdravotnické služby

- řídí přípravu jednotek při poskytování první pomoci a vzájemné pomoci zasažených zápalnými prostředky,
- řídí léčebné odsunové práce,
- zabezpečuje vojska léky na léčení popálenin.

K řešení otázek ochrany proti zápalným prostředkům nezpracováváme samostatný dokument. Veškerá opatření zahrneme do nařízení pro průzkum, ochranu proti ZHN, ženíjní zabezpečení, týlové zabezpečení atd. Např. v nařízení pro ochranu proti ZHN uvedeme, jaká profylaktická protipožární opatření musíme učinit a jak použijeme prostředků ochrany jednotlivce. V „Nařízení pro ženíjní zabezpečení“ uvedeme pořadí a dobu vybudování objektů, přípravu ženíjní protipožární výbroje a terénu (zatření dřevěných částí nehořlavými látkami, vytvoření protipožárních průseků, pásem atd.). V „Nařízení pro týlové zabezpečení“ stanovíme pořadí v ochraně materiálních prostředků jakož i léčebné odsunové opatření při zasažení živé síly.

Souhrn opatření k ochraně proti účinkům zápalných prostředků zahrnuje:

- přípravu a včasné využití ženíjních zařízení, ochranných vlastností bojové techniky, dopravních prostředků, terénu a ochranných prostředků jednotlivce;
- protipožární opatření;
- průzkum prostorů (ohnisek) požárů a varování vojsk;
- odstranění následků po použití zápalných prostředků.

Při budování prostorů soustředění (obran) zhotovujeme na palebných staništích překrytí z různých materiálů, které omazáváme hlinou nebo zasypáváme pískem, zeminou, drny, sněhem atd. Obložení zákopů, odkryté dřevěné prvky v krytech a úkrytech omazáváme nehořlavými látkami. K ochraně raket a odpalovacích zařízení budujeme v prostorech bojového rozmístění kryty.

Pořadí přípravy a využití ženíjních zařízení určí velitelé. Při přesunech a za útoku, kdy nemají vojska možnost budovat úkryty, využíváme k ochraně proti zápalným prostředkům přirozených vlastností terénu.

Protipožární opatření mají omezit vznik a šíření požárů a vytvořit nejvýhodnější podmínky pro jejich likvidaci v samém počátku. K protipožárním opatřením patří:

- vybavení bojové a speciální techniky předepsanými prostředky pro hašení ohně;
- odstranění snadno hořlavých látek z bezprostřední blízkosti rozmístěných jednotek, ženíjních zařízení a skladů vojenského materiálu;
- příprava protipožárních výbuchů při činnosti vojsk v lese i osadách;
- příprava zásob vody, písku, drnů a jiných výpomocných materiálů;
- příprava cest pro vyvedení jednotek z prostorů soustředění v případě vzniku požáru;

— použití jednoduchých prostředků k ochraně snadno hořlavých částí ženíjných zařízení;

— použití málo hořlavých zastíracích (maskovacích) materiálů.

Při rozmístění vojsk v lesích připravujeme průseky pomocí trhavin, v osadách vytváříme ochranná pásma ze zeminy a odstraňujeme snadno hořlavé stavby.

Lesní průseky musí být dvakrát širší než je šířka stromů a v délce 2—4 km. Přehradní pásma ze zeminy vytváříme obnažením půdy v šířce 4—5 m.

V obranných prostorech, v prostorech rozmístění jednotek, v prostorech velitelských stanovišť a jiných objektech připravíme prostředky k hašení z místních zdrojů (vodu, písek, mokrou hlínu, drny apod.).

Nepřetržité **pozorování a průzkum** má za cíl včas zjistit začátek a prostory napadení zápalnými prostředky, začátek tvoření ohnisek požárů, jejich velikost, směr a rychlost jejich šíření, jakož i stupeň zasažení bojové techniky a materiálu.

Pozorování zabezpečují pozorovatelé (pozorovací hlídky) všech druhů vojsk a speciálních vojsk. V obraně a v prostorech obsazených vojsky půjde o celý systém pozorovacích stanovišť. Ve zvláštních případech na směry šíření požáru nebo do prostorů uhašených požárů vysíláme speciální pozorovatele z vytvářených neorganických požárních skupin.

Průzkum v prostorech požárů vedou ženíjní jednotky s cílem zjistit potřebné údaje k rozhodnutí pro hašení nebo lokalizaci požáru. Zde pracují na vozidlech s větší průchodností. Průzkum vedou po obvodě požáru s využitím komunikací s cílem zjistit rozsah požáru, směr a rychlost šíření požáru, cesty obejít, vodní nádrže, potoky, příkopy a zavodňovací zařízení, která můžeme využít k hašení nebo lokalizaci požáru.

Za útoku vedeme průzkum na komunikacích (směrech) určených k přesunu, na čarách rozvinutí a zasažení druhých sledů a záloh. To si zabezpečují jednotky vlastními prostředky.

Při rozsáhlých požárech můžeme k průzkumu použít vrtulníků (letounů). Pomocí speciálních přístrojů, kterými jsou vybaveny vrtulníky (letouny), můžeme i v nevýhodných podmínkách zjistit a ofotografovat rozsáhlé požáry (300 ha i více). Průzkum terénu vedeme před použitím zápalných prostředků s cílem určit možný rozsah požárů a způsob boje s nimi.

Odstraňování následků nepřátelského použití zápalných prostředků zahrnuje záchranné práce v ohniscích požárů a hašení (lokalizaci) požárů. Po použití zápalných prostředků organizují velitelé útvarů obnovu narušeného velení, poskytují pomoc zasaženým, organizují záchranné práce, hlásí starším náčelníkům následky použití zápalných prostředků a přijatá opatření. Záchrana výzbroje, bojové techniky a dopravních prostředků z úkrytů a ohnisek požárů spočívá v tom, že osádky včas uhasí oheň předepsanými a výpomocnými prostředky.

V prostorech rozmístění a bojové činnosti útvarů, skladů a základen musíme učinit všechna opatření k organickému hašení požárů. Nejdříve lokalizujeme a likvidujeme požáry, které ztěžují plnění bojových úkolů, ohrožují živou sílu, výzbroj, bojovou techniku, dopravní prostředky a materiál.

K hašení rozsáhlých požárů použijeme všechny jednotky, které jsou mimo boj. Podle situace půjde o úplné uhašení nebo pouze lokalizaci požáru.

V soudobých podmínkách budou často vojska bez ohledu na nebezpečí nucena překonávat ohniska požáru z chodu.

U svazků (útvárů, jednotek) vytváříme k likvidaci požáru a k poskytnutí pomoci zasaženým jednotkám požární skupiny nebo pohotovostní jednotky. U svazků a útvarů jsou tyto skupiny zpravidla součástí odřadů pro odstraňování následků použití ZHN. U jednotek vytváříme pohotovostní četu (družstvo) ze zálohy. Velikost a vybavení těchto jednotek bude záviset na situaci a úkolech, které jí stanovil velitel. U motostřeleckého (tankového) pluku vyčleňujeme 1—2 čety, u motostřelecké divize 2—3 čety. Tyto jednotky mají dopravní prostředky, zemní stroje s velkou průchodností, speciální vozidla na hašení vodou nebo pěnou. Mohou mít rovněž motorové pily, hasící přístroje, izolační přístroje apod.

Po obdržení smluveného signálu se požární skupiny soustředí v určených prostorech. Při stanovení úkolu jim určujeme předpokládané prostory činnosti, přístupové cesty k nim, pořadí činnosti a signály velení.

Požární skupina u svazku ve složení jedna motostřelecká četa, jedna ženijní četa a vozidlo ARS-12 DC může za hodinu vytvořit ochranné pásmo ze zeminy široké 5 m a dlouhé 4—6 km.

Závěrem chceme podtrhnout, že zápalné prostředky při nenadálém a hromadném použití jsou efektivní zbraní.

V armádách vojenského uskupení NATO, zvláště v americké armádě, usilovně pracují na zdokonalení zápalných prostředků a způsobu jejich použití. Proto je nutné, abychom dokonale zvládli ochranu před účinky zápalných prostředků ve všech druzích boje. Při výcviku v ochraně vojsk proti zápalným prostředkům budeme tyto otázky řešit komplexně s otázkami ochrany proti zbraním hromadného ničení.